

DEDE KORKUT HİKÂYESİ

Basat'ın Tepegöz'ü Öldürmesi

SUNUŞ

Yunus Emre Enstitüsü, yurt dışındaki kültür merkezleri vasıtasıyla dünyanın farklı coğrafyalarında Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi faaliyetlerini yürütmektedir. Bunun yanı sıra sahadan elde ettiği birikimler, “Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi” ve yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ilkeleri doğrultusunda farklı hedef kitlelerin Türkçe öğrenme sürecinde ihtiyaç duyduğu temel ve yardımcı materyalleri hazırlayarak alanın istifadesine sunmaktadır.

Türk edebiyatı tarihinin büyük âlimi Prof. Dr. Fuad Köprülü'nün “Bütün Türk edebiyatını terazinin bir gözüne, Dede Korkut'u öbür gözüne koysanız, yine Dede Korkut ağır basar.” diye ifade ettiği ve asıl adı “Dede Korkut Ala Lisan-i Taife-i Oğuz Han” olan *Dede Korkut Kitabı*, on iki hikâyeden oluşur. Bu hikâyelerin ortak kahramanı olan ve anlatıcısı gibi görünen Dede Korkut ile ilgili, çeşitli rivayetler bulunmakla birlikte, ilk bilgiye İlhanlı Devleti'nin veziri ve dönemin önemli bilim adamlarından Reşideddin Fazlullah'ın 14. yüzyılın başında yazmış olduğu *Câmi'ü't-Tevârih* adlı dünya tarihini anlatan eserinde rastlanmaktadır.

Tarihî kaynaklarda “Korkut Ata” olarak geçen “Dede Korkut”un bu eserde, Bayat boyundan Kara Hoca'nın oğlu ve çok bilge bir kişi olduğu ifade edilmektedir. İnal Han Sır Yavkuy zamanında ortaya çıkan Dede Korkut'un iki yüz doksan beş yıl yaşadığına, halkın çok itibar gösterdiği biri olduğuna ve güzel sözleri, kerametleri bulunduğu dair pek çok rivayet vardır. Yine Reşideddin'in kaydına göre Dede Korkut, Kayı İnal Han zamanında, İslâm Peygamberi Hazreti Muhammed Mustafa döneminde yaşamıştır. Bu kaydı desteklercesine Dede Korkut Kitabı'nın girişindeki ilk cümlede ise “Resul aley-

hisselâm zamânına yakın Bayat boyundan Korkut Ata derler bir er ko-ptu (ortaya çıktı).” denmektedir. Bu iki görüş bize, 14. yüzyıl başlarında yazılan *Câmi'ü't-Tevârih*'teki kayıt ile 16. yüzyılda yazıya geçirilen *Dede Korkut Kitabı*'ndaki kayıtların birbiriyle tutarlı olduğunu göstermektedir. Buradan hareketle Korkut Ata'nın Hazreti Muhammed Mustafa zamanında yaşamış olduğu, bu dönemin de Türk tarihinde şimdiki Batı, Doğu ve Güney Türkistan'ı içine alan büyük bir coğrafyaya hâkim olan Kök Türkler (Göktürkler) çağına denk geldiği, dolayısıyla Korkut Ata'nın bu dönemde, bu coğrafyada yaşamış olabileceği, Oğuzların göçüyle de bu hikâyelerin Azerbaycan ve Anadolu sahasına yayıldığı düşünülmektedir. Bugün elimizde olan *Dede Korkut Kitabı*'nın iki nüshası (Dresden ve Vatikan), bu hikâyelerin 15. yüzyılda sözlü olarak söylenen son biçimleridir.

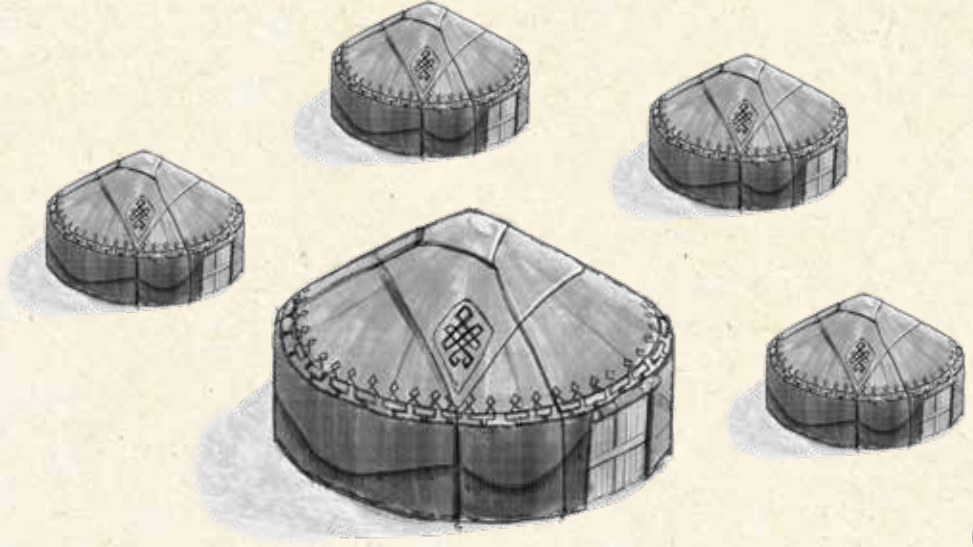
Prof. Dr. Muharrem Ergin'in “Türk milletinin müşterek dehasının ve zevkinin eseridir.” diye nitelediği *Dede Korkut Hikâyeleri*, Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen yetişkinlere yönelik yardımcı okuma kitabı ihtiyacına cevap vermek amacıyla uzmanlarımız tarafından B1 ve B2 seviyesine uyarlanmıştır. Uyarlama aşamasında, hikâyelerin özgünlüğünü ve şiirselliğini korumak adına, biri Orhan Şaik GÖKYAY, diğeri Muharrem ERGİN tarafından hazırlanan transkripsiyonlu ve sadeleştirilmiş metinlerin yanı sıra; Tufan GÜNDÜZ, Yunus ZEYREK, Özcan TABAKLAR, Feryal KORKMAZ, Cevdet KUDRET, Zehra ÜNÜVAR ve Bilgin CİLASUN'un sadeleştirilmiş metinleri karşılaştırılarak incelenmiştir.

Titiz bir çalışmanın ürünü olan bu eserde, günümüz Türkçesinde kullanılmayan kelimelerin anlamları Türk Dil Kurumunun Büyük Türkçe Sözlük, Tarama Sözlüğü, Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü ile Kubbealtı Sözlüğü ve TEBDİZ (Tarih ve Edebiyat Metinleri Bağlamlı

Dizin ve İşlevsel Sözlüğü'den kontrol edilmiştir. Özgün metne göre en uygun anlamlar tespit edildikten sonra söz konusu kelimelerin yerine kullanımda olanları yerleştirilmiştir. Bunun yanı sıra metinlerin bir zenginliği olan deyim ve atasözleri, anlam kaybına sebebiyet vermemek için, metinlerden çıkarılmamış, söz konusu ifadeler, sözlüklerden hareketle, verilen dipnotlarda seviyeye uygun olarak açıklanmıştır. Ayrıca hikâyelerin resimlenmesi de büyük bir titizlikle gerçekleştirilmiş, her hikâyeye için özgün ve tarihselliğe uygun resimleme yapılmıştır. Son aşamada ise hikâyelere yönelik okuma anlama sorularının yanı sıra metindeki dil yapıları ve söz varlığıyla ilgili etkinliklere yer verilmiştir.

Her yönüyle, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında ilkleri bünyesinde barındıran Dede Korkut Hikâyeleri'nin gerek öğrencilere gerek dil öğreticilerine gerekse alan uzmanlarına faydalı olmasını diliyoruz.

Yunus Emre Enstitüsü

Bir gece vakti düşman ansızın Oğuzlara saldırdı. Karanlık gecede Oğuzlar korkup yurtlarını terk etti. Kendilerine yeni bir yurt bulmak için göç ederken yolda Aruz Koca'nın küçük oğlu kayboldu. Çocuğu bir aslan bulup götürdü, besleyip büyüttü.

Oğuzlar bir gün yine eski yurtlarına döndüler. Oğuzların at çobanı haber getirdi:

- Hanım, ormandan bir aslan çıkıp atlarımızı avlıyor. Bu aslanın yürüyüşü insana benziyor. Atlara saldırıp atların kanını içiyor, dedi.

***

Dedem Korkut gelip neşeli havalar çaldı. Kimin başına ne geldiyse anlattı. Dedem Korkut geldi, **boy boyladı, soy soyladı**³⁴. Bu **Oğuznâme**³⁵ söyledi. Basat'a hayır dua etti:

Kara dağa seslendiğinde sana ses versin!
Kanlı coşkun sulardan sana yol versin!
Yiğitlik ettin, kardeşinin kanını yerde koymadın.
Yüce Oğuz beylerini yükten kurtardın.
Kadir Mevla yüzünü ak etsin oğul,
Ölüm vakti geldiğinde temiz **imandan**³⁶ ayırmasın.
Günahın var ise
Muhammed Mustafa **yüzü suyu hürmetine**³⁷
seni bağışlasın.

Hanım, hey!

34. Boy boylamak, soy soylamak: Destan söylemek, şiirsel bir dille hikâye anlatmak.

35. Oğuznâme: Oğuzları anlatan destanlar.

36. İman: Allah'a inanma, dinî inanç.

37. Yüzü suyu hürmetine: Birinin veya bir şeyin hatırına veya varlığına değer verildiği için" anlamında kullanılan bir söz.

ETKİNLİKLER

KELİME BÖLÜMÜ

ANLAMA BÖLÜMÜ

DİL BİLGİSİ BÖLÜMÜ

KONUŞMA BÖLÜMÜ

YAZMA BÖLÜMÜ

KELİME BÖLÜMÜ

A. Hikâyeye göre boşluklara uygun kelimeleri yerleştiriniz.

canı yandı / başına dar etti / feryat edip / ürktü / perişan oldu

1. Alplerin başı olan Kazan'a bir darbe vurdu, dünyayı _____.
2. Herkesin Tepegöz yüzünden _____.
3. Kazan'ın kardeşi Kara Göne ile Bıyığı Kanlı Bügdüz Emen, Tepegöz'ün elinde _____.
4. Oğlanın anası _____ ağladı, üzüldü.

B. Hikâyeye göre boşluklara uygun kelimeleri yerleştiriniz.

1. Kardeşim Kıyan'ın _____ almadan bırakmam.
a) öfkesini   b) hiddetini   c) sevgisini   d) intikamını
2. Şu bıçağı ocağa koyun da _____.
a) dunsun   b) kaynasın   c) ısınsın   d) yansın
3. Yünlü Koca ile Yapağılı Koca Oğuzlara _____ vermesi için gönderildi.
a) müjde   b) dedikodu   c) yalan   d) mektup

C. Aşağıdaki ifadeleri anlamlarına uygun şekilde eşleştiriniz.

Kendinden geçmek	Yüzün korkudan sarı ile beyaz arası bir renk alması.
Sarıp solmak	Kendini kaybetmek.
Yakınmak	Sızlanarak anlatmak, şikâyet etmek
Yoldan çıkmak	Kötülük dilemek için edilen dua.
Beddua etmek	İyilikten, doğruluktan ayrılmak.

Kenar yere kurduğun otağlarını,
O zalim mi yıktırdı kardeş?
İyi koşan atlarını yerinden,
O zalim mi ayırdı kardeş?
En güzel develerini birbirlerinden,
O zalim mi ayırdı kardeş?
Şöleninde yedirdiğin koyununu,
O zalim mi kesti kardeş?
Sevinçle getirdiğin gelinini,
O zalim mi senden ayırdı kardeş?
Aksakallı babamı oğul diye
ağlattın mı kardeş?
Ak yüzlü anamı oğul diye
sızlattın mı kardeş?
Karşıdaki kara dağımın yükseği,
Akan güzel suyumun coşkunu,
Güçlü belimin kuvveti,
Karanlık gözlerimin aydınlığı,
Kardeşimden ayrıldım.

YUNUS EMRE
ENSTİTÜSÜ